

ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԸ
հակակոռուպցիոն կենտրոն

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ
ՄԵԿ ԱՆՁԻՑ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԻ ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ**

ԵՐԵՎԱՆ 2013

Սույն ծրագիրն իրականացվել է Բաց հասարակության հիմնադրամներ-
Բուդապեշտի մարդու իրավունքների նախաձեռնության ծրագրի և Բաց
հասարակության հիմնադրամներ-Հայաստանի աջակցությամբ

Ծրագրի աշխատակազմ

Վարուժան Հոկտանյան
Ղեկավար

Արտակ Մանուկյան
Գնումների գծով փորձագետ

Վախթանգ Սիրադեղյան
Խմբագիր

Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն
Հայաստան, Երևան 0025, Այգեստան 9-րդ փողոց, տուն 6
Հեռ.՝ +374-10-569910, 553069
Ֆաքս՝ +374-10-571399
Էլ. փոստ՝ info@transparency.am
www.transparency.am

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Պետական գնումներում հիմնական կանխավարկածն այն է, որ առանձնահատուկ տեսակի և նշանակության պայմանագրերը պետք է կնքվեն կիրառելով մրցակցային ընթացակարգը, որը հրապարակային է, արդար և թափանցիկ՝ ապահովելով հնարավորությունների և վերաբերմունքի հավասարություն մասնակիցների համար: Կան միայն սահմանափակ դեպքեր, երբ գնման գործընթացը կազմակերպվում է ոչ մրցակցային ընթացակարգով¹:

Սույն հոդվածում իրականացվել է առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգերի² ուսումնասիրություն: Մասնավորապես, եթե պատվիրատուն ցանկանում է պայմանագիր կնքել ոչ մրցակցային ընթացակարգով, կիրառելով այսպես կոչված «առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգը», ապա այդ ընթացակարգը կարող է կիրառվել, եթե առկա են Հանձնարարականում սահմանված հատուկ պայմանները: Արդարադատության Եվրոպական դատարանը (ԱԵԴ) հաստատել է, որ ոչ մրցակցային ընթացակարգը պետք է կիրառվի միայն բացառիկ դեպքերում:

Նախատեսված են միայն շատ սահմանափակ դեպքեր, երբ պայմանագիրը, որը հատուկ տիպ և արժեք ունի, ինչը նշանակում է, որ այն բավարարում է Հանձնարարականի բոլոր պայմաններին, կարող է կնքվել առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգով՝ առանց մրցակցային ընթացակարգի կիրառման:

ԱԵԴ նախադեպային իրավունքից պարզ է դառնում, որ հնարավորությունը վերապահումներ անել ԵՄՊՏ-ում առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի կիրառման պայմաններին շատ սահմանափակ են: Պատվիրատուի վրա դրված է պատասխանատվություն ապացուցելու համապատասխանությունը այս մոտեցումը արդարացնող պայմանների հետ:

Վերապահումները տարբերվում են՝ համաձայն պայմանագրի տեսակի և հանգամանքների: Դրանք են.

¹ ԵՄ Հանձնարարականով նախատեսված գնումների հիմնական մրցակցային ընթացակարգերն են բաց ընթացակարգը, սահմանափակ ընթացակարգը, մրցակցային երկխոսության ընթացակարգը և հայտարարությունը նախապես հրապարակելով բանակցային ընթացակարգը: Բաց ընթացակարգը և սահմանափակ ընթացակարգը նախընտրելի ընթացակարգերն են, և դրանք կարող են օգտագործվել առանց որևէ պայմանի բավարարման: Մրցակցային երկխոսության ընթացակարգը և հայտարարությունը նախապես հրապարակելով բանակցային ընթացակարգը կարող են կիրառվել, եթե առկա են դրանց կիրառման համար սահմանված պայմանները: Հանձնարարականով սահմանված են նաև հատուկ ընթացակարգեր, որոնք կարող են օգտագործվել բնակարանաշինության սուբսիդավորված ծրագրերի, հանրային աշխատանքների կոնցեսիաների և նախագծման ընթացակարգերի դեպքում:

² Ներկա օրենսդրությունում տվյալ եզրույթն օգտագործվում է մեկ անձից գնումների համար:

Վերապահումներ հանրային աշխատանքների կատարման, հանրային մատակարարման և հանրային ծառայությունների մատուցման պայմանագրերի համար:

- Ներկայացվել են սահմանված պահանջներին չհամապատասխանող հայտեր. երբ բաց կամ սահմանափակ ընթացակարգերի կիրառման արդյունքում ստացվել են սահմանված պահանջներին չհամապատասխանող հայտեր և էականորեն չեն փոխվում պայմանագրի պայմանները:

- Տեխնիկական կամ գեղարվեստական արդյունքների կամ բացառիկ իրավունքների պաշտպանություն. երբ տեխնիկական կամ գեղարվեստական արդյունքների կամ բացառիկ իրավունքների պաշտպանության հանգամանքով պայմանավորված պայմանագիրը կարող է կնքվել միայն որոշակի մասնակցի հետ:

- Ծայրահեղ անհրաժեշտություն. Իրադարձությունների պատճառով, որոնք պատվիրատուն չէր կարող կանխատեսել, երբ բաց կամ սահմանափակ ընթացակարգերի կիրառումը ժամկետի առումով անհնար է և եթե դա համարվել է խիստ անհրաժեշտ:

Վերապահումներ հանրային մատակարարման պայմանագրերի համար.

- Արտադրանք, որն արտադրված է միայն հետազոտության և զարգացման նպատակներով. Եթե ներգրավված արտադրանքը արտադրված է բացառապես հետազոտության, գիտափորձերի, կրթության կամ զարգացման նպատակներով:

- Լրացուցիչ ապրանքների ձեռքբերում սկզբնական մատակարարից. ձեռք են բերվում ապրանքների լրացուցիչ քանակություններ, որոնք նախատեսված են մատակարարի կողմից նախապես մատակարարված սարքավորումները (կառուցվածքները) փոխարինելու կամ լրացնելու համար, և սկզբնական մատակարարի փոփոխությունը կպարտադրի պատվիրատուին ձեռք բերել այլ հատկանիշներ ունեցող ապրանքներ, ինչը շահագործման ու պահպանման առումով կառաջացնի անհամատեղելիություն կամ անհամաչափ տեխնիկական բարդություններ: Այս պայմանը կարող է կիրառվել միայն սկզբնական պայմանագրի կնքմանը հաջորդող երեք տարվա ընթացքում:

- Բորսաներում գնանշվող ապրանքների ձեռքբերումներ,
- Բացառապես շահավետ պայմաններով ապրանքների գնում ապրանքները ձեռք են բերվում իր ձեռնարկատիրական գործունեությունը վերջնականորեն դադարեցնող կազմակերպությունից կամ անվճարունակության գործով լուծարողներից կամ կառավարիչներից, վարկատուների հետ պայմանավորվածության հիման վրա կամ նմանօրինակ ընթացակարգի միջոցով՝ պատվիրատուի համար առանձնակի նպաստավոր պայմաններով:

Վերապահումներ հանրային ծառայությունների մատուցման պայմանագրերի համար.

Նախագծման մրցույթին հետևելը. Երբ պետք է պայմանագիրը շնորհվի հաղթող ճանաչված մասնակցին (ներին) պայմանով, որ կան մեկից ավելի հաղթող թեկնածուներ, բանակցություններ են տարվում բոլոր հաղթող թեկնածուների հետ:

Վերապահումներ հանրային աշխատանքների կատարման և հանրային ծառայությունների մատուցման պայմանագրերից.

- Լրացուցիչ պահանջների առկայություն: Սկզբնապես քննարկվող ծրագրում լրացուցիչ աշխատանքների կամ ծառայությունների կամ սկզբնական պայմանագրի համար, եթե մի շարք խիստ սահմանված պայմաններ բավարարված են:
- Աշխատանքների կամ Ծառայությունների կրկնություն: Նոր աշխատանքների կամ ծառայությունների համար, որոնք կազմում են նմանատիպ աշխատանքների կամ ծառայությունների կրկնություն, որոնք վստահված են նույն տնտեսավարող սուբյեկտներին՝ սկզբնական պայմանագրի համաձայն, երբ առկա են մի շարք խիստ պայմաններ և բոլորն էլ բավարարված են:

Սույն հոդվածում ուսումնասիրվել և համեմատական վերլուծության է ենթարկվել առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի կարգավորման միջավայրը: Առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի պրակտիկան գնահատելու համար առաջարկվել ու կիրառվել են մոնիտորինգային չափանիշներ: Մասնավորապես, ուսումնասիրվել են հետևյալ մոնիտորինգային հիմնահարցերը/ուղղությունները.

- 1) Արդյոք կա վիճակագրություն առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի մասով վիճակագրություն, և եթե այո, որքան հաճախակի են թարմացվում տվյալները
- 2) Որոնք են առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի կիրառության հիմնավորումները,
- 3) Որքան է պայմանագրի կնքման և կատարման միջև տևողությունը առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի կիրառության պարագայում (հրատապության հիմքով)?
- 4) Կան որևէ կարմիր դրոշների մեթոդաբանության տակ ընկնող ռիսկեր պայմանագրային գների ուսումնասիրության պարագայում?

- 5) Որքան հաճախակի են պատվիրատուները օգտագործում առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգը միևնույն մատակարարի³ հետ?
- 6) Որքան է կազմում առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի տեսակարար կշիռը և որոնք են միտումները?

Առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի իրավական հիմքերը գրեթե ամբողջությամբ համադրելի են լավագույն փորձին: Այնուհանդերձ, իրականացված վերլուծությունը վկայում է այն մասին, որ առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգը ՀՀ-ում իրականացվում է բարձր կոռուպցիոն ռիսկերով: Մասնավորապես, առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգով հաղթող մասնակից ճանաչվածներից շատերի սեփականատերերը ունեն շահերի բախում:

Հարկ է նշել, որ վերլուծությունները վկայում են, որ առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգը նախապատվելի ընթացակարգ է, մասնավորապես կայացած մրցութների շուրջ 60%-ը իրականացվում է այս հիմքով (2011-2013թթ.), ինչը խիստ հեռու է միջազգայնորեն ընդունելի նորմերից (10% քանակի մեջ և 5% գնի մեջ):

Ուսումնասիրությունները վկայում են, որ խնդիրը ավելի սուր է համայնքային գնումների պարագայում որտեղ առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգը սովորաբար հանդիսանում է միակ գնման միջոցը: Այս իրողությունը կարելի է բացատրել, ինչպես կարողությունների, այնպես էլ վերահսկողության պակասով, ինչը մեծացնում է կոռուպցիոն գայթակղությունները: Հարկ է նշել, որ առանց հայտարարությունը նախապես հրապարակելու բանակցային ընթացակարգի արժեքի մասին վիճակագրական տվյալներն ամբողջական չեն, ինչը կօգնեք ավելի ամբողջական դարձնել պատկերը:

Հոդվածն ամփոփվում է առաջարկությունների վաթեթով:

³ Գերիշխող դիրք ունեցող սուբյեկտները չեն դիտարկվում